

پیام‌رسان‌های بومی در مسیر پذیرش مردمی

پیام‌رسان‌های بومی طی سال‌های گذشته با فراز و نشیب‌های بسیاری همراه بودند. گاهی با افزایش کاربر روبه‌رو می‌شدند و گاهی هم رکود و توقف را تجربه کرده‌اند.

۲۲

۲۳

حاکمان شبکه‌های اجتماعی

به‌طور میانگین، کاربران اینترنت روزانه ۲ ساعت و نیم از وقت خود را در شبکه‌های اجتماعی سپری می‌کنند، اما کدام یک از شبکه‌های اجتماعی در میان این کاربران وفادار و مشتاق، سلطه دارند.

نکته

بومی‌سازی پیام‌رسان‌ها در جهان

شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌هایی که در مقیاس جهانی محبوبیت عمومی دارند شامل فیس‌بوک، اینستاگرام، واتساپ، تلگرام و... می‌شوند که سیطره گسترده‌ای در کشورهای مختلف روی اطلاعات مردم دارند. اما در این بین برخی کشورها در راستای بومی‌سازی پلتفرم‌ها، اقدام به توسعه پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی مخصوص خود کرده‌اند که در برخی موارد با استقبال هم‌روبه‌رو شده‌است.

پادداشته محمد کرباسی دبیر سرویس دانش و فناوری

در جست‌وجوی رازداری و اطمینان

پیام‌رسان‌ها در ایران داستان عجیبی داشته‌اند. در حالی که کسب‌وکارهای دیجیتال مختلفی طی سال‌های اخیر در ایران شکل گرفته‌اند و اپلیکیشن‌های ایرانی پرکاربرد می‌شوند استفاده مردم هستند اما در حوزه پیام‌رسان وضعیت همیشه متفاوت بوده‌است.

برای این مسئله هم نمی‌توان مردم را مقصر دانست. تصمیم‌گیری‌ها، حرف‌ها، شعارها و عمل‌های اشتباه باعث شده تا طی سال‌های گذشته پیام‌رسان‌های بومی روی خوشی نینهند.

در حالی که اپلیکیشن‌های ایرانی و بومی مختلفی در حوزه‌های گسترده از خرید گرفته تا مسیریابی و ورزش وارد زندگی مردم شده‌اند پیام‌رسان‌ها در همه سال‌های گذشته با مشکلات مختلفی در حال دست و پنجه نرم کردن بوده‌اند.

نگاه دستوری به این پلتفرم‌ها و تفکرهای اشتباه باعث شده تا اطمینان مردم در این حوزه از بین برود و دیگر کمتر رغبتی برای استفاده خودخواسته از آنها وجود داشته باشد. همیشه در این حوزه تصور شده که کنار گذاشتن رقبای خارجی، دادن وام یا زیرساخت و سرور می‌تواند باعث رشد کاربران پیام‌رسان‌های داخلی شود.

این در حالی است که پیام‌رسان هم مثل هر بخش دیگری در اکوسیستم فناوری باید تبدیل به کسب‌وکار شود تا بتواند رشد را گامی خود را داشته باشد.

خلأ برای تیک‌سوم

اگر متوجه شوید کسی بدون اجازه وارد خانه‌تان شده چه حالی پیدا می‌کنید؟ حتی اگر کوچکترین چیزی هم جا به جا نشده باشد حتما این قضیه باعث نگرانی و ناآرامی هر کسی می‌شود. خیلی‌ها یادش‌ان می‌آید که بحران اعتماد درباره پیام‌رسان‌های داخلی زمانی باعث شد تا بحث «تیک‌سوم» داغ شود.

شاید بحث اعتماد و حریم شخصی فراتر از هر مورد دیگری مانع استفاده مردم از پیام‌رسان‌های داخلی بوده است. هنوز هم هیچ قانون و دستورالعمل درست و حسابی‌ای درباره چارچوب و مسیر قانونی دسترسی به اطلاعات آنلاین افراد وجود ندارد. پیام‌رسان‌های جهانی سال‌هاست تلاش می‌کنند با تبلیغ و ادعای رمزنگاری پیام‌ها، نظر مخاطبان را جلب کنند. در ایران اما ۲۰ سال است که قانونگذاری در این رابطه درگیر تغییر دولت‌ها و سیاست‌ها بوده است.

بزرگ‌ترین چالش پلتفرم‌های بومی به گفته کارشناسان و بازیگران حوزه فناوری اطلاعات، مسئله‌ای با عنوان «اعتمادسازی» است. اهمیت این موضوع به حدی است که بعضی از پلتفرم‌ها در بیلبوردهای شهری تلاش کردند مردم را نسبت به حفاظت از داده‌های آنها مطمئن کنند. البته این تلاش تا نتیجه خاصی به همراه نداشت، چون عملکرد بعضی از پلتفرم‌ها از جمله ساخت اکانت برای کاربران مشهور بدون اجازه آنها و حتی در بعضی موارد حذف کاتالوگ حاکم یک کاربر شناخته شده، به بی‌اعتمادی به پلتفرم‌های بومی دامن زد.

تلاش تازه بعد از ۱۸ سال

اگرچه رایج‌ترین چالش خصوصی در خرداد ۱۳۸۳ در کمیسیون لایحه دولت تصویب شد، اما تغییر دولت یک‌سال پس از تصویب و سرعت پیشرفت تکنولوژی‌های ارتباطی این لایحه را به محاق برد. مهرماه ۸۴ در حالی که مدت کوتاهی از شکل‌گیری دولت جدید سپری شده بود، این لایحه از سوی نمایندگان مجلس رد شد، اما سرعت فناوری‌های ارتباطی و فرآیندهای آن، یک‌بار دیگر اهمیت این لایحه را به سیاست‌گذاران تحمیل کرد. دی‌ماه ۹۶ وزارت ارتباطات با همکاری تعدادی از پژوهشگران، تدوین پیش‌نویس «حیانت و حفاظت از داده‌های شخصی» را آغاز و سپس در ششم مرداد ۹۷ از آن رونمایی کرد.

اکنون پس از حدود ۱۸ سال از تدوین نخستین لایحه حریم خصوصی در کمیسیون لایحه دولت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، پیش‌نویس این لایحه را با عنوان لایحه «قانون حمایت و حفاظت از داده‌های شخصی» نهایی کرده است. اگرچه طی نزدیک به ۱۰ سال گذشته تصویب شده، اما همچون وقت با وجود فتوای مقام معظم رهبری تبدیل به قانون نشده است. شاید یکی از دلایل تمرکز دولت سیزدهم بر این لایحه، اصرار بر کوچ کاربران به پلتفرم‌های بومی یا رفع نگرانی‌های آنها باشد. همچنین فیلترینگ واتساپ و اینستاگرام از ابتدای پاییز امسال به عنوان پلتفرم‌های محبوب کاربران و کسب‌وکارها، تدوین این لایحه را تسریع کرد.

توان تکیه کردن

پیام‌رسان‌ها تقریباً همراه شتاب‌روزی مردم هستند. به همین خاطر نقض‌های فنی برخی از پلتفرم‌ها هم خیلی وقت‌ها باعث ناامیدی کاربران شده است. کاربران نیاز دارند که از لحاظ فنی و عملکردی بتوانند به پیام‌رسان‌ها تکیه کنند و قطعی این پلتفرم‌ها در کمترین حد ممکن باشد تا کارشان لنگ نماند.

این روزها با افزایش کاربران پیام‌رسان‌های داخلی پس از فیلترینگ واتساپ بار دیگر شکایت کاربران از کندی داخلی‌ها بیشتر شده است. کاربران این سکوها می‌گویند سرعت این پلتفرم‌ها به اندازه کافی راضی‌کننده نیست. جست‌وجوی ۲ کیلوواژه سرعت و نام پیام‌رسان‌های داخلی در تویتر نشان می‌دهد کمتر کاربری از سرعت این پلتفرم‌ها ابراز رضایت کرده است.

مقام‌های پیام‌رسان‌ها معمولاً این‌کند را به گردن سرعت اینترنت و شبکه ارتباطی کشور می‌اندازند. در نهایت اما کاربران به دنبال آن هستند که به پیام‌رسان‌ها مانند یک دوست بتوانند اطمینان کنند؛ دوستی که از زار است و قابل اتکا.

اطلاعات خارجی‌ها لو نمی‌رود؟

نشست اطلاعات حساب کاربران رسانه‌های اجتماعی یک اتفاق روبه‌افزایش است. این پدیده اگرچه بیشتر برای حساب کاربری افراد مشهور مانند سیاستمداران، سلب‌رئی‌ها و بازنه‌ها رخ می‌دهد اما حتی مدیران شبکه‌های اجتماعی نیز از آن راه فراری ندارند. با این حال، تعداد قابل توجهی از مهاجرت کسب‌وکارها به پلتفرم‌های بومی ارائه نمی‌کند، اما رشد کاربران پیام‌رسان‌های بومی را تأیید می‌کند. عیسی زارع‌پور در پاسخ به پرسش خبرنگار همشهری مبنی بر اینکه مهاجرت کسب‌وکارها می‌تواند به پلتفرم‌های بومی چه میزان سود ببرد. در آمان نیستند، اما سؤال اینجاست که حساب‌های شبکه‌های اجتماعی هر چند وقت یک‌بار دچار نشست اطلاعات می‌شوند؟ اگر این یک سؤال پیچیده است، اما پاسخ آن کوتاه و واضح است: بیشتر اوقات.

طرح همشهری/تجدیدساز

همیشه‌های فناوری

۸۵ میلیون کاربر در ۵ پیام‌رسان داخلی

کوچ بزرگ

در طول ماه‌های گذشته کاربران پلتفرم‌های داخلی افزایش داشته است اما اوضاع در میان بومی‌ها چطور پیش می‌رود؟

منتشر می‌شود. مقام‌های روبیکا در گفت‌وگو با همشهری از داشتن ۳۵ میلیون کاربر ماهیانه گفته‌اند. سروش پلاس روز گذشته از ۱۰ میلیون شدن کاربران ماهانه‌اش خبر داد و وزیر ارتباطات از رشد کاربران اینستا به ۱۹ میلیون در ماه گفته است. نمودارهای این پیام‌رسان‌ها هم نشان می‌دهد به صورت تدریجی مردم برای انجام کارهای زندگی‌شان در حال وارد شدن به پیام‌رسان‌های داخلی هستند.

آمارهای متفاوت

گاهی آمارهای متفاوت و البته با اختلاف اندک از سوی مراجع گوناگون اعلام می‌شود که می‌تواند ناشی از ورود و خروج‌ها در تاریخ‌های متفاوت باشد، به‌عنوان مثال، در حالی که وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات در تاریخ ۲۸ دی‌ماه ۱۴۰۰ در گفت‌وگو اختصاصی با همشهری در حاشیه جلسه هیأت دولت، آمار کاربران فعال ماهانه روبیکا را نزدیک به ۳۶ میلیون کاربر اعلام می‌کند، چند روز بعد (اول بهمن ۱۴۰۱)، مقامات روبیکا این میزان را ۳۵ میلیون اعلام می‌کنند. در حالی که در تاریخ ۱۵ آذر ۱۴۰۱، محمد احسان خرامید، رئیس مرکز روابط عمومی وزارت ارتباطات آمار ۳۵ میلیون برای این پیام‌رسان تأیید می‌کند. روبیکا در پاسخ به این پرسش همشهری که با توجه به آمارهای متفاوت درباره active users و register users روبیکا، آمار دقیق کاربران چه تعداد است، می‌گوید: «روبوکا اکنون بیش از ۱۸ میلیون کاربر روزانه و ۳۵ میلیون کاربر ماهانه را ثبت کرده است.»

این در حالی است که تعداد کاربر فعال روزانه روبیکا در تاریخ ۱۵ آذر ۱۵ میلیون و ۳۰۰ هزار

اوضاع اینترنت در ایران طی ۴ ماه گذشته تغییر کرده است؛ این ماجرا را به خوبی آمار و ارقام ترافیک بین‌الملل اینترنت کشور و همچنین افزایش استفاده از پیام‌رسان‌های بومی نشان می‌دهد. پس از ناآرامی‌های اخیر دو پلتفرم پرکاربرد در میان کاربران ایرانی فیلتر شدند و پس از مقابله با فیلتر شکن‌ها به تدریج اوضاع و احوال ترافیک زیرساخت کشور تغییر کرده است. اینستاگرام و واتساپ در طی سال‌های گذشته بخش زیادی از پهنای باند ترافیک اینترنت کشور را به خود اختصاص داده بودند. بر اساس آمارهای که وزارت ارتباطات به همشهری داده است بیک ترافیک خارجی اینترنت بین‌الملل ۵۸ ترابایت بر ثانیه و به صورت میانگین ۴ ترابایت بر ثانیه بوده است. از این رقم ۲۵ ترابایت بر ثانیه به صورت میانگین مربوط به اینستاگرام و ۰۵ ترابایت بر ثانیه به صورت میانگین متعلق به واتساپ بوده است. در حال حاضر اما میانگین مصرف ترافیک بین‌الملل کشور به ۲۵ ترابایت بر ثانیه رسیده است. در مقابل مقام‌های وزارت ارتباطات می‌گویند استقبال از پیام‌رسان‌های بومی و پلتفرم‌های داخلی رشد جدی پیدا کرده است. وزیر ارتباطات در جریان جام جهانی و در زمان بخش بازی ایران و آمریکا از ثبت رکورد مصرف ۶ ترابایت بر ثانیه ترافیک داخلی خبر داد.

آمارهایی که از پلتفرم لایفوب به دست آمده نشان می‌دهد که با فیلتر شدن سخت اینستاگرام در طی ۴ ماه گذشته میزان پست‌های اینستاگرام فارسی ۶۴ درصد کاهش پیدا کرده و ۶۳ درصد هم به صورت میانگین لایک‌ها کم شده است.

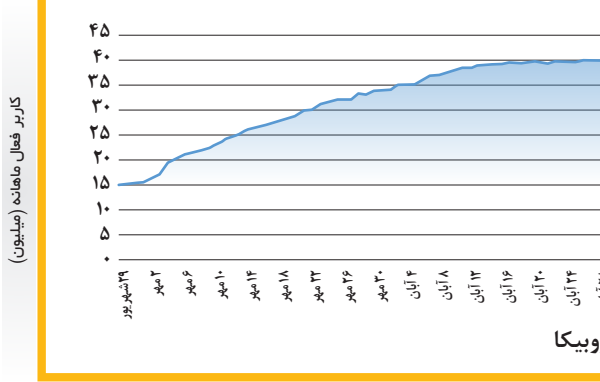
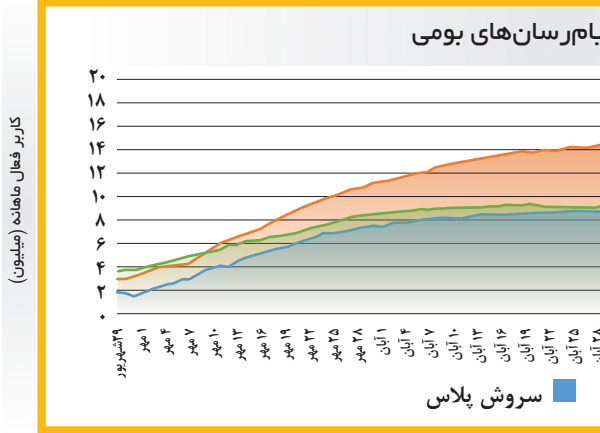
از سوی دیگر هر روز آمارهای مختلفی از رشد استفاده از پیام‌رسان‌های داخلی و کوچ مردم

مزارش

آمار محتوای تولیدی در اینستاگرام (فارسی) - ۴ ماه	۳ خرداد تا ۲۹ شهریور ۱۴۰۱	مهرماه تا دی‌ماه ۱۴۰۱	درصد تغییر
تعداد پست	۵۴,۳۸۶,۰۷۲	۱۹,۶۳۲,۷۸۱	-۶۴
تعداد کاربران	۳,۸۰۲,۱۱۴	۱,۵۱۶,۹۲۵	-۶۰
تعداد لایک‌ها	۲۹,۳۹۹,۸۵۶,۶۳۵	۱۰,۹۸۸,۳۸۷,۷۶۴	-۶۳
تعداد کامنت‌ها	۱,۴۲۲,۷۲۰,۸۷۴	۲۴۲,۸۱۱,۶۲۷	-۷۶

آمار محتوای تولیدی در اینستاگرام (فارسی) - یک ماه	۲۱ مرداد تا ۲۹ شهریور ۱۴۰۱	دی‌ماه ۱۴۰۱	درصد تغییر
تعداد پست	۱۲,۷۰۵,۶۰۷	۵,۰۵۱,۶۲۶	-۶۰
تعداد کاربران	۲,۰۱۵,۷۶۰	۵۵۰,۶۱۲	-۷۳
تعداد لایک‌ها	۷,۴۵۹,۲۴۶,۸۵۷	۲,۵۸۶,۹۱۵,۵۲۵	-۶۵
تعداد کامنت‌ها	۲۳۹,۹۹۲,۲۴۲	۸۶,۹۲۷,۰۱۲	-۷۴

آمار محتوای تولیدی در اینستاگرام (فارسی)	۲۹ شهریور ۱۴۰۱	۳ بهمن ۱۴۰۱	درصد تغییر
تعداد پست	۴۱۳,۶۲۹	۱۵۰,۰۱۸	-۶۴
تعداد کاربران	۲۶۰,۱۸۰	۸۱,۶۴۴	-۶۹
تعداد لایک‌ها	۲۵۶,۷۹۹,۴۳۳	۴۶,۷۷۷,۸۸۳	-۸۲
تعداد کامنت‌ها	۱۰۰,۹۲,۸۱۷	۱,۷۹۳,۰۶۸	-۸۲

منبع اطلاعات: وزارت ارتباطات